

„Uplatnění přímého nároku poškozeného po pojišťovně škůdce“, právní nebo již skutečnost?

V případě vzniku škody, a to majetkové nebo nemajetkové, máte právo požadovat náhradu takové škody přímo po škůdci. Ne vždy je škůdce solventní a může škodu nahradit, často je však pojištěný. Tento problém se v některých státech Evropské unie řeší jednoduše, a to možností uplatnění nároku poškozeného přímo po pojišťovně (zajišťující pojištění odpovědnosti) škůdce. České právo bohužel, až na určité výjimky, takovou možnost zásadně nedává. Nicméně aktuální judikatura Nejvyššího soudu otevírá pro dané poškozené nové možnosti. Více se dočtete níže v našem článku.

Odpovědnost za škodu, její pojištění a otázka přímého nároku poškozeného proti pojišťovně (zajišťující pojištění odpovědnosti) škůdce

Škůdcem je osoba, která způsobila škodu svým jednáním, anebo i opomenutím, porušením smlouvy, zákona, či dobrých mravů. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „OZ“) upravuje i tzv. zvláštní případy odpovědnosti za škodu. Jedná se např. o škodu na nemovité věci, škodu na odložené věci, škodu způsobenou zvířetem, škodu způsobenou vadou výrobku apod. Škoda se běžně nahrazuje uvedením do předšlého stavu, ale není-li to dobře možné, anebo žádá-li to poškozený, hradí se škoda v penězích.¹

Škoda, kterou škůdce způsobí může být někdy velmi vysoká a značně by zasáhla

do jeho finančního rozpočtu a možností. Škůdce se nakonec v důsledku své odpovědnosti za ni může dostat i do exekučního řízení, či (pro poškozeného v lepším případě, jak bude vysvětleno níže) insolvenčního řízení pro svůj úpadek.

Obecně z pohledu věřitelů škůdce bývá insolvence škůdce poměrně nepříjemná a většinou nevede v konečném důsledku k žádnému nebo jen zcela mizivému odškodnění. To však nemusí platit, pokud měl škůdce řádně sjednáno platné pojištěné odpovědnosti za škodu.

Pojistnou smlouvou² se pojistitel, tedy pojišťovna, zavazuje vůči pojistníkovi, tedy zpravidla škůdce, poskytnout jemu nebo třetí osobě pojistné plnění, nastane-li nahodilá událost krytá pojištěním (pojistná událost), a pojistník se zavazuje zaplatit pojistiteli pojistné. Z pojiš-

tění odpovědnosti má pojištěný právo, aby za něho pojistitel v případě pojistné události nahradil poškozenému škodu, popřípadě i jinou újmu, v rozsahu a ve výši určené zákonem nebo smlouvou, vznikla-li povinnost k náhradě pojištěnému. Poškozenému vzniká právo na plnění proti pojišťovně (přímý nárok), jen bylo-li to ujednáno, anebo staví-li tak jiný zákon.³

Přímé právo poškozeného na pojistné plnění z pojištění odpovědnosti škůdce je v současné době v českém právním řádu zakotveno příkladmo v zákoně č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla.⁴ Platí, že právo poškozeného na plnění vůči pojistiteli je originálním právem založeným zvláštním právním předpisem či smlouvou, které nemá povahu nároku na náhradu škody, byť je

odvozeno od právního vztahu mezi pojistitelem a pojištěným škůdcem.⁵ Pojistitel se však nestává osobou odpovědnou za škodu namísto škůdce a plnění pojistitele poskytnuté poškozenému není plněním z titulu jeho odpovědnosti za škodu, nýbrž pojistným plněním.⁶

Z pohledu vymáhání škody obecně (s výjimkou shora popsaného tzv. povinného ručení) však doposud bylo v rámci českého právního řádu problematické zejména uplatnění nároku na pojistné plnění poškozeným po pojišťovně (zajišťující pojištění odpovědnosti) škůdce přímo, tedy uplatnění tzv. přímého nároku poškozeného. V těchto případech zákon neupravuje žádný zvláštní postup uplatnění přímého nároku poškozeného vůči pojišťovně škůdce a je třeba vycházet zejména z obecné úpravy pojištění odpovědnosti podle OZ.

Ustálená judikatura a její nový možný průlom

V tomto směru bylo v judikatuře dlouhodobě zastáváno, že: „Pojištěný má právo domáhat se po pojistiteli, aby za něj uhradil způsobenou škodu poškozenému. Rozhodnutí, kterým je pojistiteli uložena povinnost nahradit za pojištěného poškozenému v souladu s pojistnou smlouvou škodu způsobenou pojištěným, zavazuje pouze pojistitele a opravňuje pouze pojištěného, tedy účastníky řízení. Skutečnost, že pojistné plnění má být uhrazeno k rukám poškozeného, nečiní poškozeného osobou oprávněnou domáhat se výkonu předmětného rozhodnutí. Poškozený bude vždy moci uplatňovat své právo na náhradu škody pouze vůči škůdci. Škůdce (pojištěný) však na základě předmětného rozhodnutí bude oprávněn domáhat se toho, aby jej pojistitel zbavil povinnosti (tj. aby konal v jeho prospěch) nahradit jím způsobenou škodu v uvedené výši“.⁷

Průlomové je však rozhodnutí Nejvyššího soudu spis. zn. 29 Cdo 2304/2022, ze dne 30. 6. 2022, kdy Nejvyšší soud závěrem dovodil, že: „Poté, co insolvenční soud rozhodl o úpadku pojištěného z odpovědnosti za škodu a prohlásil konkurs na jeho majetek, je insolvenční správce pojištěného, který poškozenému neuhradil způsobenou škodu, oprávněn domáhat se v nalézacím řízení po pojistiteli toho, aby za něj uhradil škodu přímo

pojištěnému (pozn. autorů: v kontextu celého odůvodnění Rozsudku se zjevně jedná o písařskou chybu a myšleno má být „poškozenému“); právo požadovat úhradu pojistného plnění do majetkové podstaty mu však nenáleží.“

Ačkoliv je zřejmé, že ani zde nejde o zcela jednoznačný přímý nárok poškozeného proti pojišťovně (zajišťující pojištění odpovědnosti) škůdce, má takový nárok proti pojišťovně v zásadě insolvenční správce škůdce. Ten se však pojistného plnění nemůže domáhat k vyplacení do majetkové podstaty škůdce, ale jeho plnění vyplacení přímo ve prospěch poškozeného.

Podmínkou takového postupu a řešení ze strany poškozeného je, aby ohledně majetku škůdce bylo zahájeno insolvenční řízení pro jeho úpadek a tento byl řešen způsobem konkursu. Dále samozřejmě musí poškozený jako věřitel v takovém insolvenčním řízení včas a řádně přihlásit svou pohledávku. Následně má pak poškozený jako věřitel určité možnosti dané insolvenčním zákonem, jak působit na insolvenčního správce, aby po pojišťovně řádně pojistné plnění vymáhal. Nezbytně samozřejmě také bude, aby pojistná smlouva byla v relevantní dobu platná (např. i z pohledu placení pojistného v relevantní době) a aby dle jejích podmínek byla daná škoda z takového pojištění tzv. likvidní (a to např. z pohledu vymezení pojistné události v pojistných podmínkách, vymezení povinností pojištěného apod.).

Je otázkou, proč český zákonodárce nepředpokládá možnost přímého uplatnění nároku poškozeného na vyplacení pojistného plnění po pojišťovně škůdce i v jiných případech, než je škoda způsobená na základě odpovědnosti z provozu vozidla a je třeba často podstupovat zdoluhavé soudní spory pro vymožení nároku na náhradu škody nikoli po pojišťovně, ale po škůdci. V některých členských státech Evropské unie je možnost přímého uplatnění nároku poškozeného na pojistné plnění proti pojišťovně (zajišťující pojištění odpovědnosti) škůdce však běžnou, a to v zásadě nekomplikovanou praxí. V České republice však bohužel jediným zábleskem možného „snazšího“ uplatnění nároku poškozeného přímo po pojišťovně škůdce zůstává výše zmíněné rozhodnutí Nejvyššího soudu.

Závěr

Pokud budete mít neuhrazený nárok na náhradu škody proti škůdci, tedy dlužníkovi v insolvenčním řízení, otevírá se Vám jako přihlášenému věřiteli možnost jejího uplatnění po pojišťovně škůdce za spolupráce s insolvenčním správcem.

Pokud by škůdce měl uzavřenu pojistnou smlouvu s pojistitelem z jiné země nežli České republiky, a to podle zahraničního práva, bude na místě prověřit, zda Vám použitelný právní řád nedává možnost domoci se pojistného plnění přímo po jeho pojišťovně bez dalšího. V daném směru je velmi účelná a přínosná možnost úzké spolupráce a kontaktů mezi českým a zahraničními advokáty.

JUDr. Alice Kubová Bártková, M.E.S.,
advokátka / Associate Partner,
členka předsednictva ČSDP

JUDr. Kristýna Nováková, advokátka
Rödl & Partner, advokáti, s.r.o.

Rödl & Partner

Poznámky:

¹ § 2951 odst. 2 OZ.

² § 2758 odst. 1 OZ.

³ § 2861 odst. 1 a 2 OZ.

⁴ § 9.

⁵ MIMROVÁ, Tereza. § 2861 [Základní ustanovení]. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 8.

⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu spis. zn. 25 Cdo 564/2017, ze dne 29. 11. 2017.

⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 12. 2018, sp.zn. 23 Cdo 5969/2017.

⁸ Rozsudek se ohledně dané otázky v rámci celého odůvodnění dovolává tehdy aplikovatelného § 44 odst. 1 zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě, podle nějž je pojištěný z odpovědnosti za škodu oprávněn domáhat se v soudním řízení po pojistiteli toho, aby za něj uhradil škodu přímo poškozenému. Toto ustanovení v zásadě odpovídá dnešnímu § 2861 OZ.